

پرۇسەي شىعر نووسين و خولقاندنى دەقيكى شىعريى لەزۇر پوۋەۋە لەيەكەمىن پۇژى خولقاندنى دونيا دەچىت ..!

دېدارىك لەگەل دلاۋەر قەرەداغى

سازدانى: زانىار مەممەد

شىعر بۇ ھەر بەردەۋامە؟ ئەو جادوۋە چىيە لە شىعدا واىكردوۋە كە ئىنسان
ھىشتا شتە تايبەتتايىھەكەنى خۇي دەباتەۋە ناۋ دىنئاي شىعر و لەۋپرا بە دۋاي
خۇدى خۇيدا دەگەپىت؟ بۇ پرسكردن دەربارەي شىعر و جادوۋەكان و ئەو
پۇخە چاۋيدانەگىيەي كە لە شىعدا خۇي ھەشارداۋە، دلاۋەر قەرەداغىيمان
دوۋاند. ئەو گەلىك ھىمناھە دەۋىت و قولايىھەكەنى دونئاي شىعرمان بۇ
باسدەكات.

زانىار:

ۋردەكارىيەكانى ھەروەكو " پىكەبى سەۋرەيەكى مەست، دوۋكانى پەپوۋيەكى
گولفرۇش، كۆتريكى رەشبين، باخىكى خزمم، نىۋ مەستى نوقاۋى گولئىكى ژىۋان،
ژىر پوشتىك لەبەر ھەيۋانى مالى لەقلەق، نىۋان دەنوۋكى زەرنەقوۋتەيەك....."
لە كويۋە سەرچاۋەيان گرتوۋە، بەرھەمى رامانى قوۋلن، يان ھەلچوۋنى
شاعىرانە، يا نىليۋت گۋوتەنى ھەلھاتنە لە ھەلچوۋن، يان ھەستىيارىيەكى
بەردەۋام، ياخۇد ئەمە تايبەتەندىيەكە و ھەموۋ نىسانىك خاۋەنى نىيە، بەلكو
نەۋە تەنھا شاعىرەكانن خاۋەنى راستەقىنەي ۋەھا تايبەتەندىيەكن؟

دلواهر قهره داغی:

دهکری لیره دا له و چاوانه بدوین که هر یه کیک له ئیمه ژیان و دنیای پیده بینی ئیتر ئه و چاوانه هی شاعیر بن یان هر که سیکی تر. جیاوازییه که به رای من ته نها له ویدایه که شاعیر که سیکه له تافی زمان پژاندا و پروبه ریکی بو دهر برین به دسته وهیه و بواری ئه وهی ههیه که گمه خودییه کانی خوی له سهر ئاستی زماندا بئه زمونئ و کاری جیاوازتر به که رهسته کانی نووسین بکا. پرؤسهی شاعر نووسین و خولقاندنی ده قینکی شیعیری به م مانایه له زور پروه وه له یه که مین رۆژی خولقاندنی دنیا ده چی، ئه وهی ههیه و نییه وشهیه و ئه وهی ده مینیتته وه یه ک فهزای گهره ی سهرمه دییه له ئاژاوه و ته پۆتوز و ته نیایی و نائومیدی و بیسه روه ری. به رای من ئه وهی له و پرؤسه یه دا جیکگی له سهر وهستان و سهرنجه بریتییه له قه باره ی ئه و مه ئلوفییه ت و غه رابه ته ی که شاعیر (ئه فرینه ر) له یه ک کاتدا ده یبه خشیت به دنیا، بریتییه له و هارمونییه ته ی که شاعیر له پرؤسه ی ئیشکردنیدا به ئه کسیری زمان، ده یبه خشیت به مانا و وینه دژه کان، ده یبه خشیت به و بوونه وه رانه ی که تا له حزه یه ک له وه وه ر نه بوون و ئیستا هه ن و وه ک به شیکی پیروز له خودا خویان مانیفیستیره ده که ن. لیره دا گهر ته نها ئه رکیک که شاعیر هه بییت (بیگومان ئه رکیکی گهر دوونی) ئه وهیه که چوناوچونی له و مافه که ونییه ی خوی له دروستکردنه وه و ده سکاریکردنی دنیا دا به هره مه ند ده بییت. من گهر له م باره یه وه که میک پرکیشی بکه م و پی لیه لبرم ده مه وی بلیم که خودا شه ش رۆژ ئیشی له سهر دروستکردنی دنیا و بوونه وه ره کانی کرد و ئیدی له رۆژی هه وه ته مدا که رۆژی پشووی خوی بوو، ئه رکی ده سکاریکردن و ته واوکردن و ئه وهی که خوی نه یوانی ته واویکا یان لانی که م ئه وهی که گومانی هه بوو له ئه نجامه کانی دا و ئیدیش هیچی بو لینه ده کرا، به یه ک هه گبه ی گهره له گومانه وه، به خشیه شاعیران تا به دریزی سهرده کان مه حکوم بن به ته واوکردن و ده سکاری کردن و ژیان به خشین به شتگه لیک که له بنه رته دا له جینسی خوی، واته له جینسی ته م و ته نیایی بوون. سهرنج بده که مه بده ئه که

هه مان شته، به لام گهر جياوازيهك هه بي، ئهوا له ريژهي هه لگرتني بهرپرسيايي و بهرهمهينانه وهي سه ره له نوئي گومانه كاندايه. باوه پيش ناكه م كه خودا و شاعير له مه سه له يه كي ئاوها چاره نووس سازدا هيند ناكوك بن و له سه ر شتيكي هيند گچكوكه يش له يه كتر زوير بن. به هه رحال گهر خه وشيكي له دونيا و گهر دوندا هه بيت ئهوا هه ر به ته نها خودا لي برپرسيا ر نيه، به لكو شاعير به شيكي زيندووي ئه و بهرپرسيا ريتيه ي ده كه ويته ئه ستو.

زانيار:

نايا شيعر بوونه وه ريكي چيژه به خش، يان نامرازيكي چيژه به خش، يا خود فه زايه كي چيژه به خشه؟ ده كر يت خوينه ر له شيعردا به دووي چيدا بگه ر يت؟ نايا شيعر كو مه كي نه وه مان ده كات كه خويندنه وه فيكريه كانمان هه رس بگه ين؟ شيعر كو مه كي خه يالمان ده كات؟ نه دي شيعر ده بيت چي بيت؟

دلاوه ر قه ره داغي:

گهر خوينه ر به ته ماي ئه وه بيت له شيعردا به دواي شتيكدا بگه ر يت و بيدوزيته وه، ئهوا بيگومان قهت نايدوزيته وه، به لكو ئه وه شيعره ئه و شتانه ده داته خوينه ر كه ده كر ئ به دوايانا بگه ر يت يان شتگه ليكي بو هه لبگوزيت كه ده كر ئ پوژيكي له پوژان به دواياندا بگه ر ئ يان له دووي كه شفكر دنيا ن بيت. به م مانايه شتيك له گهر دوندا هه يه و نو قستانه، شتيك هه يه و له گه ل مه زه نده و دونيا بيني ئيمه دا كه م ده هيني، تينو يتيه ك هه يه و به هيج ئاويك ناشكي، سه فه ريك هه يه و نامانباته وه هيج كوئ، مردنيك هه يه و نامانفه وتيني، ژياننيك هه يه و پراو پري بينين ليور پيژمان ناكا له روانين، ئيدي ئه وه شيعره له له حزه يه كدا له قاقري هه ستر دنيكي قوول به عه ده مييه تدا، ده مانباته وه سه ر ته رايي بوون، ده مانباته وه سه ر ليواري قه ناعه ت و ده مانباته وه به رده مي سه رسامبي و ده سته وه ستان بوون. ئيمه ده شي له شيعردا به دواي هه موو شتيكدا بگه ر بين و به ته ماحيكي منالانه وه له دووي كرده وه ي هه موو نه ينيه ك بين، به لام دوا جار ئه وه شيعره كه له شتيكدا له دووي ئيمه يه و له پيچي

دېرېځيدا ده ماندۆزيتته وه و نهينيه كي بچكوله يمان به گويدا ده چرپيني كه ده شي
ئيمه هرگيز تا ئه و كاته له دووي ئه و نهينيه نه بوو بين.

زانيار:

نه دؤنيس گووتوويه تي (شيعر نه ده بيته پاشكؤي رووداو و نه به شيكه له رووداو.
به لكو خؤي رووداويكي سه ربه خؤيه). ناخؤ دلاوه ر قهره داغي له باره ي
رووداوييي شيعر ه وه چ ده بيژيت؟

دلاوه ر قهره داغي:

بيگومان ناكريت شيعر بيته پاشكؤي هيچ شتيك. شيعر خؤي له بنه ر ه تدا
خؤر اپسكانه له پاشكؤيه تي، له خؤبه ستنه وه به سات و شوين و رووداو و
سه ر ده مه كانه وه. به لكو ئه وه رو داوه كانن كه هه ولده دن له ساته وه ختيكدا بينه
پاشكؤي شيعر تا به لكو شتيك له نه مريي بو خؤيان فه راهه مكه ن. ئه دي باشه
كي هيليني ده ناسي گه ر له پاشكؤي ئه سپه تيژرؤكاني هؤميرؤسدا سوار نه بايه
و هاواري خؤي ئاميته ي حيله ي شيعريان نه كرد بايه، بيگومان ئه وسا دهنگي
ئه ويش وهك دهنگي زؤر ژني له و شوختريش، به فه راموشي ده سپيردرا و
ئيستايش ئيمه له ئه ليازه دا خو ر ه ي ر ژاني سيحرييمان نه ده ژنه فت. رهنگه
دوني اي كوردي به هؤي كاره ساته سياسي به ر ده و اميه كانيه وه، له هر گه ليكي
تر زياتر باري شاني شيعري خؤي به هه لگرتني ئه ركيك كه هي شيعر نييه
قورس كرديت. هينده ي شاعيريكي داهينه ري وهك گوران توانا و كات و
سه ليقه ي خؤي به ديار سپي كردني پرچي شيعري بو مؤسكؤي جوان و براي
عه ر ه بي چاو ر ه شه وه به هه ده ر داوه ده شيا گوران حال يحازر ديوانه كه ي ته ژي تر
بووايه له شيعر گه ليكي جواني وهك پاييز و هيو اي كور. ئه وه ي ئاشكرا شه
ئه وه يه كه هه ميشه زه ر پيه ي ئه و بار گرانييه ي رووداو و كاره ساته كان كه
ده خريته سه ر شاني شيعر، شاعيراني به توانا و داهينه ر له سه ر حيسابي وزه و
حه وسه له و تواناي شيعريي خؤيان ده يده ن. بيگومان به ديويكي تريدا

پووداواگه لیک که چانسی ئه وه یان هه بوو بیت له کاری شاعیریکی داهینه ردا بوو بیتنه شیعر، ئه وا ئیدی له پووداوا چوونه ته دهره وه و ئه دؤنیس گووته نی خویان بوونه ته پووداوا، بوونه ته جومگه یه کی گرینگ له ئیستاتیکا و له میژوو. ده کری هه له مباره یه وه هه ر مامؤستا گۆران خوی نمونه بی و له شاعیرانی ئه م سه رده مه شمان ناکریت چا و له توانا و هه ژمونی شاعیریکی وه ک کاک شیرکو بیکه س بپوشین. به لام وه ک باس م کرد لای ئه م پیشه نگانه ی شیعی ئیمه ئه وه پووداوا هه کانه که بوونه ته پاشکوی شیعر نه ک به پیچه وانه وه شیعر بوو بیته پاشکو، ده نا خو زور جار و لای زور شاعیری تر نه ک هه ر ته نها شیعر خوی به ملی پووداوا هه که دا هه لده واسی به لکو خودی پووداوا هه که ش له هه موو چه شنه سیحر و وزه یه کی خه یال و دهر برین به تال ده کاته وه.

زانبار:

**چییه وا ده کات شیعیک به نه مریی بمینیتته وه؟ کیش و سه روایه؟ زمانه؟
دونیایی شاعیره که یه تی؟ شیوازه، هاوسمان گووته نی (شیعر نه و شته نییه که
ده گووتریت، شیوازی گووتنی شته که یه)؟**

دلاوه ر قه رده اگی:

له راستیدا زه حمه ته گه ر بمانه وی به وه لامیکی کۆنکریتی و پرسیت ئاساوه به ره و کردنه وه ی ئه و نه یینییه بچین که ئاخو چ شتیک نه مریی به ده قیکی ئه ده بیی ده به خشیت. ئه وه ی ئاشکرایه ئه وه یه که هه موو تیکستیگ هه ر له یه که م ساته وه که ده یه وی خوی پیشانی دنیا بدات، به بریکی زور دردۆنگی له حه زی مانه وه و ته ماحی جاویدبوونه وه دیت. پیموایه مه سه له ی سه ره کی له ویدا ئه وه یه که ئه و ده نگه ناوه کییه ی که له ناو شیعر دا خو په ی دیت، تا کوئ ده گات، تا چه ندیک گه ردوونییه و هه لگری ئه و فیله یه که ده کریت له ریگه یه وه خوی به سه ر زه مه ندا تیپه ریئی و در به فه وزا و دوکان و بازاره کانی مه دح و سه نا و میدیا و دم له وه رینه کانی سه ر خوانی فیستیقال و بیباکی و هه رزانفرۆشیی و به زم و سه فاسازی و پای کردنی مه عیشه ت و ئیمتیا ز و خه لات وه رگرتن بدات. خو ده شیت تیکستیگ له ئیستایدا گه له کومه کیی بیده نگی

لیبکری و بپهراویژینری و سهراپای به سکوت بئاخزیت، بهلام دهشی له سات
 و زهمانیکی ئارامدا، به هه مان گوڤ و تینی دهربرینهوه بگهڤیتهوه و وهک زیڤری
 ساخ خودان هه مان درهوشهه ئهوهه لینی بیت. بهلام له ئیستای دونیای کوردیدا
 چ ئومیدیک بو شتیکی لهو جوڤه نییه. له راستیدا قهدهری به کوردیی نووسین
 و قهتیسبوونی نووسین لهم دونیا کوردیییه ئیمه دا که هه لگری بڤیکی گه وریه
 له نائومیدی و وهبه رهه م هیتانه وهی بوغز و له چالنانی جوانیی، وهک بزانه
 غه میکی گه وریه هه موو ئه و قه له مانه ئیمه یه که قه دهریان وایه به کوردیی و
 هه ر ده بی تا ماون به کوردی بنووسن. ئیمه ده بی له م پوه وه سوپاسیکی
 گه وریه ماموستا مه لاهه بدولکه ریمی موده ریس و کاک فاتیح و کاکه حه مه ی
 کوڤی بکه ین که له و جه نجالیییه ی دونیای ئیمه دا فریا که وتن که مه حوی و
 نالییمان بو چاپ و ساغ بکه نه وه که ئیمه ئه مرۆ له م هه تیوییه گه وریه دا
 بگه ڤینه وه لایان و تا مردن بیانخوینینه وه. له راستیدا کیشه که هه ر بیده نگیی
 کردن له ده قیکی جوان نییه، به لکو مه ترسییه که له وه دایه که زۆر جار ده قه
 جوانه کانیش که چانسی ئه وه یان ده بی قسه یان له سه ر بکریت، به ناوی
 وروژاندنی قسه ی جیددییه وه، ده بن به ژیر هوروژی توپه له قسه وه و له پال
 مه دح و ستایشی بیمانادا زه بریکی کوشنده له دونیای جوانی ده قه که ده دن.
 من پیموایه ئه و ته هریج و ئیستیسهال و پیسنوو سییه ی که ئه مرۆ تا راده یه کی
 زۆر فه زا ئه ده بیی و رۆژنامه وانیی و هونه رییه که ی ئیمه ی ته نیوه هینده ی ئه و
 گو تاره یه ک ده نگ و یه ک ریتم و یه ک په نگه خه ته ر نییه که به ناوی دابران و
 جیددییه ته وه، له نیو کایه جیا جیاکانی نووسین و په خنده خوی نمایش ده کات.

زانبار:

**دهرباره ی دهربرینی شیعری چ ده بیژیت؟ نایا نه م جوڤه دهربرینه ته نها له
 شیعردا هه یه، یا خود له ژانرهکانی دیکه ی نه ده بدا ههروه کو چیرۆک و
 رۆمانیشدا به دیده کریت؟ ده کریت بو نمونه له باسکردنی جهنگی کدا دهربرینی
 شیعری هه بییت؟ نایا دهربرینی شیعری تایبه ته به چیه ی؟**

دلاوهر قهره داغی:

دهربړینی شیعی تاییه ته به هموو شتیګ له م دونیایه ی ئیمه دا هر له پوش و دنکه گلککه وه تا دلفین و فیلیک. جا چ شتیګ له م گهر دوونه دا هه یه که هه لگری بړیکی گوره له شیعییه ت نه بیته. ئه وه ئیمه یین، ئه وه چاوه کانی مروفه که شیعر له قاقرتین شتی نیو ژیانه وه، له وشه گه لی تا ق و ته نه ای بهر بارپزه ی زوباندا، هه لده گوزیت. ده شی لیره وه بگری په ی به به شیکی زور له و سیحره ببرد ری که دهربړینیکی ئاسایی نیو ژیانی روظانه له تیکستیکی شیعییدا پرمان له غه رابه ت و سه رسورمان ده کا. پیموایه هیچ شتیګ له م گهر دوونه دا نییه که خاوه ن ژیانی تاییه تی خوی و هه لگری رۆحیکی زیندوی خوی نه بی، هیچ شتیګ نییه که به توژالیک له سیحره دهوره نه درابی و هیزیکی ته قینه وه یی له خویدا هه لنه گرتبی. ئیدی ئه وه پروانین و رمان و دهستی پر له میهری هونه رمندن که ئه و ژیانه نوستووه ی ناو شته کان ده جوولینن و دۆخیکی نوی پیده به خشن. حالی حازر یه کیګ له کوله گه کانی چه مکی پیداگوگی نوی (به تاییه تی له نووسینی چیرۆک و شیعر و نیگار و کاری سینه ماییدا بۆ مندال) ئیشکرده له سهر ویناکردن و بهرجهسته کردن و ئاشناکردنی ئه و ژیانه سه ربه خویه ی شته کان له چواردهور و له سروشتدا لای مندال و راهینانی هر له و سه ره تاییه ته مه نییه وه له سهر ئه وه ی که چون بیته هاوړپی هموو شتیګ له م دونیایه دا و چون دهنگیان بناسیته وه و وهک یه که یه کی دانه براو له سیستمه گشتییه که ی گهر دوون، به دیدیکی هممه لایه نه و ئاراسته جیاوازه وه لییان بنوری و پیوه ندییان له گه لدا بگری و بیاندوینی و گوئیان بۆ رادیریت.

زانیار:

هوکاری نه وه چیه که نینسان له ساته کانی عاشق بووندا. له ساته کانی بینومییدا. له ساته کانی ته نه ایی. دلشکان. دابرا. ئالوزییدا... هانا بۆ شیعر ده بات؟ ناخو نه رستوتالی گووته نی (شیعر له چاو فه لسه فه له نینسان نزیکتره)؟

دلاوهر قهره داغی:

دهشی هه بوونی ئەو نهینییە لەو گەرانهوه هه میسه بیه ماندا بۆ شیعر هه مانه، له خودی نهینییه که و ئەو ئەفسوونه دا بیت که شیعر به هۆیه وه داگیرمان دهکات و هه ر جاره و به ته رزیک تاسه ی ده که یه و ده گه پێینه وه لای. من هه ست ده که م که بانگیکی ناوه کی (زۆر جار گه ردوونی) له ناو ئیمه ی مرۆفدا هه یه و ده نگدانه وه که ی (که زۆر جار خوداییه) ته نها له شیعر دا ده بیستین، ئەوه شیعره که ده کری له له حزه یه ک له و له حزانه دا که ئاماژه تان پێدا، رۆحی هه پروو نبووی خۆمانی تێدا کۆکه یه وه، پشوویه کی تێدا بده یه و لێیه وه هه مدیس به جلکه باراناوییه کانی جه نکه وه بچینه وه ناو دونیا. من به شبه حالی خۆم هه سته ده که م ته نها ئەو ساتانه ی که له گه ل شیعر دام، سه رقالی شتیکم و ئیشیکی گرنگم هه یه، ده نا سال دوازه مانگ و هه موو ئەوه ی له ده قیقه و سه عات و رۆژ و ساله کان ده مینیتته وه، هه سته ده که م پیاویکی ده سته تال و نائومی د و وه ک منالیکی گچکه ده ستو پچ سپییم. من پێویسته بلیم که ته نها له نیو شیعر دا و له گه رانه وه م دا بۆ شیعر، خاوه ن ئەو ئازایه تی و متمانه به خۆ بوونه م که بژیم، که دلم خۆش بیت بزانه شوینیکم هه یه و ده کری له قه یرانه رۆحیه کانه دا به تاسه وه بم له ده رگای بده م و په نای بۆ به رم و بگه پیمه وه لای.

زانبار:

لای دلاوه ر جیهیشتنی نیشتمان واتای چی؟ مه نفا چ ده گه یه نیت؟ نه دی غه ربی ته عبیره له چی؟ (به تایبه ت که له بریک له شیعره کانتدا هه سته کردنی قوول به غه ربی ناماده گی هه یه)؟

دلاوه ر قه ره داغی:

پیموایه دوا ی ئەو هه موو سالانه ی شه ر و نائومی دی و نا هه قی، ده بیت ئیدی خویندنه وه ی تر بۆ چه مکگه لی مه نفا و نیشتمان بکه یه ن، به تایبه تی که ئیدی به هاری ئازادی، شازده حه قده سالی به سه ردا تپه ری و نائومی دی به نیازی خۆ قووتار کردن، پر باری که شتییه کی گه وره خه لکی ئیمه ی له ئاوی ئیژه دا

ناشت و ئهوهشى مايهوه وهكو تۆوى گۆلى دهم با، به جادده و باخ و ريگا و
شارهكانى دونيادا بلاوبونهوه. ئهدى بهراست نيشتمان چييه؟ من له نيشتمان
بووم و له ناوهوهپرا پر بووم له غهريبي، ئهوه غهريبييه كه ئيستا دهشى له
شيعرهكاندا بيبييت، هه مان ئهوه غهريبييه كه به كۆل له نيشتمانوه لهگهڵ
خۆمدا هيناومه، ئهوه پريشكى غوربهتهى كه له هه ندئى له شيعرهكاندا سهرنجى
دهدهيت، هه مان ئهوه ئاگرى غوربهتهيه كه له نيشتمانوه تيمبهربووه و
ههنوكهش هه ر نيلاه ديت. ئهدى بهراست نيشتمان چييه؟ نيشتمان عه له م و
خهريته و بسكهى سميل و ئاگرى نه ورۆز و سه رچۆپى كيشان و بۆنى خوين
و نهوت و خيانهت و غه دره؟ نيشتمان گه له كۆمهك و سه ر به سه رى يه كه وه
نان و ئينشيقاقتى ميزاجيانه و دوكانى وه لا كرين و ئاييندهى هاوالاتيان
فرۆشته؟ هه مديس ده پرسم ئه رى بهراست نيشتمان چييه؟ نيشتمان
كړاندنه وهى ئيسكه كانييه تى تا سه ر مۆخ؟ نازكيشانى پياوه شه پانى و تاوانبار
و قوشمه و دلره كه كانييه تى؟ من ده زانم ئه م نيشتمان سه يرهى ئيمه يه ك
ميژووى گه وه رى له گه ل ئيزندان و پراوه دونانى پياوه په پووله و بيوهيه كاني
خويدا هه يه كه هه ر له نالى و مه ولاناي نه قشيبى و حاجيبى قادرى كوييه وه
دهست پيده كا و تا ئه مرۆ به شيوهيه كى زۆر كۆميدبيانه تا سه ر منالترين پياوى
كورد دريژ ده بيته وه. ديسان ده گه ريمه وه سه ره تا و ده ليم ده بى ئيمه ئيدى به
زوبانيكى دى نيشتمان بدوين جياواز له زمانى نۆستالگيا و قوورپيوان و
كپوزانه وه. زوبانيكى جياواز له و زوبانهى كه تا ئيستا ئه گينداى سياسهت لاي
ئيمه به پشتيوانى سه فاسازانى ئه ده ب، گوتارى ئه ده بى ئيمه يان له له سه ر
پۆناوه.

هاولاتی: ژماره 365

2007/10/24